

Miðvikudaginn 23. mars 1988.

Nr. 57/1988. **Leo E. Löve**

gegn
skattstjóranum í Reykjanesumdæmi

Kærumál. Frávísunardómur staðfestur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðmundur Skaftason og Benedikt Blöndal og Hjörtur Torfason settur hæstaréttardómari.

Sóknaraðili hefur með kæru 15. febrúar sl., sem barst Hæstarétti 22. s.m., skotið hinum kærða frávísunardómi til Hæstaréttar samkvæmt b-lið 1. tl. 1. mgr. 21. gr. laga nr. 75/1973. Hann krefst þess að frávísunardómurinn verði felldur úr gildi og lagt verði fyrir héraðsdómarann að leggja efnisdóm á málið. Jafnframt krefst hann kærumálskostnaðar fyrir báðum dómum.

Varnaraðili krefst staðfestingar hins kærða frávísunardóms og kærumálskostnaðar.

Staðfesta ber frávísunardóm héraðsdómara með vísun til forsendna hans.

Kærumálskostnaður verður ekki dæmdur.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði frávísunardómur er staðfestur.

Kærumálskostnaður fellur niður.

Dómur bæjarþings Hafnarfjarðar 4. desember 1987.

I.

Mál þetta, sem tekið var til dóms eða úrskurðar þann 30. nóvember sl. að afloknum málflutningi um frávísunarkröfu stefnda, hefur Leó E. Löve, nnr. 6076-8013, áður til heimilis að Breiðvangi 34, Hafnarfirði, nú til heimilis að Laufásvegi 25, Reykjavík, höfðað fyrir dómnum með stefnu birtri 13. maí 1987 á hendur skattstjóranum í Reykjanesumdæmi, nnr. 8164-4403, hr. Sigmundi Stefánssyni, Suðurgötu 14, Hafnarfirði, með kröfu um að hann víki sæti við umfjöllun um tiltekið skattamál stefnanda.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi verði dæmdur til að víkja sæti við umfjöllun um skattalega meðferð á kr. 721.000,-, söluhagnaði stefnanda af bifreiðinni R-42195 á árinu 1985.

Þá er einnig krafist málskostnaðar skv. gjaldskrá LMFÍ. Við munnlegan málflutning um frávisunarkröfu stefnda, var þess og krafist að frávisunarkröfu stefnda yrði hafnað, og að tekið yrði tillit til þess málflutnings, er dómur yrði uppkveðinn um efnishlið málsins.

Dómkröfur stefnda eru þær, aðallega að málinu verði vísað frá dómi og til vara að stefndi verði sýknaður af kröfum stefnanda. Sáttatilraunir dómara hafa eigi borið árangur.

II.

Með bréfi dagsettu 25. júlí 1986 tilkynnti stefndi, skattstjórinn í Reykjanesumdæmi, stefnanda, að með vísan til 95. gr. laga nr. 75, 1981, um tekju- og eignaskatt, hefðu þær breytingar verið gerðar á skattframtali stefnanda árið 1986, að hagnaður af sölu bifreiðarinnar R-42195, kr. 721.000,- hefði verið færður til tekna í reit 76 á skattframtali stefnanda, sbr. 1. mgr. 15. gr. 1. nr. 75/1981. Jafnframt var stefnanda tilkynnt að athugasemdir við þessa ákvörðun þyrftu að berast skattstjóra fyrir lok auglýsts kærufrests og yrðu þær teknar sem skattbærar.

Með bréfi stefnanda samdægurs mótmælti stefnandi málsmeðferð stefnda og ákvörðun hans og krafðist þess að skattframtal sitt yrði látið óbreytt standa.

Með úrskurði 12. sept. 1986 kvað skattstjóri upp úrskurð vegna kæru stefnanda og felldi fyrri ákvörðun úr gildi þar sem um formannmarka hafi verið að ræða.

Með bréfi dagsettu 19. sept. 1986 óskar stefndi eftir greinargerð stefnanda varðandi kaup og sölu bifreiðarinnar R-42195. Stefnandi svarar með bréfi dags. 1. okt. 1986.

Stefndi skrifar stefnanda bréf dagsett 15. okt. 1986 og tilkynnir honum að fyrirhugað sé að endurákvarða opinber gjöld stefnanda gjaldárið 1986 og færa til tekna á reit 76 á skattframtali 1986 áðurgreindan söluhagnað vegna bifreiðarinnar R-42195 kr. 721.000,- og er stefnanda veittur 12 daga frestur til að gera athugasemdir.

Með bréfi stefnanda dagsettu 27. október 1986 krefst hann þess að skattstjóri víki sæti, þar sem hann sé vanhæfur til hlutlægs mats í málinu.

Með bréfi dagsettu 5. nóv. 1986 hafnar stefndi kröfu stefnanda um að víkja sæti.

Með bréfi dagsettu 14. nóvember 1986 til stefnda kærði stefnandi þá ákvörðun stefnda að neita að víkja sæti til æðra stjórnvalds.

Með úrskurði 14. nóvember 1986 hækkaði stefndi skattstofna stefnanda gjaldárið 1986, sem nam söluhagnaði vegna bifreiðarinnar R-42195.

Með bréfi stefnanda dagsettu 20. nóv. 1986 endursendir hann stefnda úrskurðinn frá 14. nóv. 1986 og kemur fram í bréfinu sú hugmynd stefn-

anda að stefndi afturkalli úrskurðinn ella muni stefnandi kæra úrskurðinn af formsástæðum.

Með bréfi stefnda til stefnanda dagsettu 11. des. 1986 er stefnanda veittur frestur til 30. des. s.á. til að koma að röksemdum varðandi efnisatriði málsins, en af stefnda hálfu er litið á bréf stefnanda frá 20. nóv. 1986 sem skattkæru, er úrskurðað bæri skv. 99. gr. 1. nr. 75/1981.

Með bréfi dagsettu 20. des. 1986 óskar stefnandi staðfestingar á því að stefndi hafi framsent kæru stefnanda til æðra stjórnvalds. Með bréfi stefnda dagsettu 22. janúar 1987 er stefnanda tilkynnt að úrskurður stefnda frá 14. nóv. 1986 um skattskyldu söluhagnaðarins hafi verið felldur úr gildi, þar sem eigi þykir rétt að úrskurðað um skattskyldu umrædds söluhagnaðar, fyrr en æðra stjórnvald hafi úrskurðað kæru stefnanda vegna synjunar stefnda um að vikja sæti. Jafnframt var stefnanda tilkynnt í bréfi þessu að kæra hans hefði verið framsend fjármálaráðuneytinu. Stefndi sendi fjármálaráðuneyti bréf stefnanda 22. jan. 1987. Í bréfi fjármálaráðuneytisins til stefnda dagsettu 4. febrúar 1987 segir m.a.:

„Með hliðsjón af því sem að framan greinir telur ráðuneytið að skattstjóri hafi brugðist rétt við þegar hann hafnaði kröfu Leós Löve að vikja sæti. Jafnframt vill ráðuneytið taka fram að það telur að eðlilegra hefði verið að skattstjóri hefði haldið sig við þá málsmeðferð sem kemur fram í bréfi skattstjóra dags. 11. desember sl. og úrskurðað samkvæmt 99. gr. laga nr. 75/1981. Með því hefði Leó Löve gefist kostur á því að kæra slíkan úrskurð til ríkisskattanefndar.

Með vísan til framanritaðs felur ráðuneytið yður, hr. skattstjóri, að taka málið upp aftur til meðferðar í samræmi við það sem lög nr. 735/1981 um tekjuskatt og eignarskatt kveða á um.“

Stefndi sendir stefnanda bréf fjármálaráðuneytis þann 13. febrúar 1987 og veitir stefnanda 12 daga frest til að svara því, sem um var spurt í bréfi stefnda dags. 19. sept. 1986. Ella sé fyrirhugað að færa stefnanda til tekna söluhagnað vegna bifreiðarinnar R-42195. Með bréfi dagsettu 20. febrúar 1987 tilkynnir stefnandi stefnda að hann muni á næstu dögum höfða mál fyrir bæjarþingi Hafnarfjarðar um að stefnda beri að vikja sæti. Þar kemur og fram sú afstaða stefnanda, að honum beri að reka skattamál sitt með venjulegum hætti.

Með bréfi dagsettu 12. mars 1987 gerir stefnandi stefnda grein fyrir efnislegri afstöðu sinni til skattamálsins. Í niðurlagi bréfsins segir: „Vegna forsögu málsins hef ég ástæðu til að álykta um hver niðurstaða málsins verður hjá yður. Verði málsmeðferð yðar ekki hnekkst af dómstólum er það ríkisskattanefnd, sem kveða mun upp marktækan úrskurð. Fyrir hana mun ég e.t.v. leggja frekari röksemdir, en yður mun ég að sjálfsögðu svara þeim atriðum, sem þér kunnið að spyrja um.“

Með bréfi stefnda dagsettu 6. apríl 1987 er stefnanda boðuð skattlagning áðurnefnds hagnaðar og gerð grein fyrir forsendum hinnar bókuðu skattlagningar og stefnanda gefinn 12 daga frestur til að koma að skriflegum andmælum.

Með bréfi dagsettu 11. apríl 1987 svarar stefnandi bréfinu frá 6. apríl en fjallar ekki um fyrirhugaða endurálagningu.

Stefndi svarar þessu bréfi stefnanda með bréfi dags. 24. apríl 1987.

Með úrskurði stefnda 24. apríl 1987 er áðurnefndur söluhagnaður stefnanda skattlagður og kærufrestur tilkynntur 30 dagar frá og með póstlagningardeg. Með bréfi stefnanda dags. 22. maí 1987 kærir hann úrskurðinn og segir í lokaorðum bréfsins:

„Þar sem ég get mér til um niðurstöðu yðar nú sem fyrr, mun ég kæra staðfestingu yðar til ríkisskattaneðndar og áskil mér rétt til að leggja þar fyrir gögn í málinu.“

Með úrskurði dagsettum 19. júní 1987 staðfesti stefndi fyrri úrskurð sinn frá 24. apríl 1987.

Sú lýsing málavaxta, sem hér að framan er rakin, styðst við framlögð málsskjöl.

Í greinargerð stefnda er frá því greint að með bréfi dagsettu þann 16. júlí 1987 hafi stefnandi kært til ríkisskattaneðndar úrskurð stefnda frá 19. júlí 1987. Afrit þess bréfs hefur ekki verið lagt fram í réttinum, en staðfest af lögmanni stefnanda, að stefndi fari þarna með rétt mál.

III.

Stefnandi reisir málssókn sína á því að stefndi hafi þegar í upphafi máls þessa tekið ákvörðun um skattlagningu söluhagnaðar stefnanda af bifreiðinni R-42195. Þetta hafi stefndi gert án þess að sinna skilyrðislausum andmælarétti stefnanda. Tvisvar sinnum hafi stefndi síðan tekið afstöðu í máli þessu án þess að fylgja réttum málsmeðferðarreglum og hafi hann nú tekið málið upp í þriðja sinn. Afstaða stefnda hljóti því að vera orðin lituð af fyrri ákvörðun og því geti stefndi ekki litið hlutlaust á mál þetta. En í 103. gr. laga nr. 75, 1981 sé kveðið á um að beita skuli sömu hæfisskilyrðum um skattyfirvöld og héraðsdómara. Þá vitnar stefnandi í 7. tl. 36. gr. laga nr. 85, 1936, sem hann telur eiga við þetta mál, en þar segir m.a.: „eða annars er hætt á að hann fái ekki litið óhlutdrægt á málavöxtu“.

Er mál þetta var þingfest á bæjarþingi Hafnarfjarðar hinn 19. maí sl. var staða skattamáls stefnanda ekki með þeim hætti er síðar varð og fram kemur í greinargerð stefnda og stefndi reisir frávisunarkröfu sína á.

Í munnlegum málflutningi mótmælti stefnandi frávisunarkröfu stefnda og taldi hann stefnda hafa lögvarða hagsmuni af því að fá efnisdóm um dómkröfur sínar. Lokaúrskurður stjórnvalds sem hæfi stefnda til að fara

með skattamál stefnanda hafi legið fyrir í febrúar 1987 og hafi honum því verið nauðugur einn kostur að leita til almennra dómstóla. Yrði stefndi dæmdur vanhæfur til að fara með skattamál stefnanda, þá væri unnt í sérstöku máli að fá alla málsmeðferð stefnda ómerka.

Af hálfu stefnda er frávísunarkrafa hans reist á eftirfarandi: Dómkröfur og málatilbúnaður stefnanda er byggður á skattalegri stöðu málsins eins og hún var 13. febrúar sl., eins og fram kemur í stefnu og greinargerð stefnanda og þegar framlögðum gögnum hans í málinu. Hins vegar sést af málavaxtalýsingu stefnda hér að framan og framlögðum gögnum hans að skattamálið hefur þróast með ákveðnum hætti eftir 13. febrúar. Hér er átt við að 24. apríl úrskurðaði stefndi í máli stefnanda, stefnandi höfðar mál þetta tæpum þrem vikum síðar með stefnu birtri 13. maí, málið er *þingfest 19. maí og þann 22. maí* kærir stefnandi úrskurð skattstjóra frá 24. apríl. 19. júní sl. úrskurðaði stefndi síðan kæru stefnanda frá 22. maí. Stefnandi hefur nú skotið málinu til ríkisskattaneftndar. Í því sambandi skal bent á 1. mgr. og 11. mgr. 100. gr. sbr. 1. ml. 2. mgr. 89. gr. laga 75/1981. Þegar þessi staða málsins, framangreindar tímasetningar annars vegar og dómkröfur og málatilbúnaður stefnanda hins vegar er skoðaður hlýtur að vera fullljóst að dómkröfur og málatilbúnaður stefnanda fær ekki staðist þar sem verið er að krefjast þess að stefndi víki sæti í máli sem hann hefur þegar lokið umfjöllunum um og úrskurðað og er ekki lengur í skattalegri hagsmuni til að fá dóm um kröfu sína.“

Sýknukröfu sína styður stefndi eftirfarandi rökum:

„Varakrafan byggist á því, að stefnandi hafi í reynd fallið frá kröfu sinni um að skattstjóri víki sæti í skattamáli hans eins og fram kemur af dómskjöllum nr. 20 til 22 þar sem stefnandi rekur mál sitt fyrir skattstjóra án þess að hafa uppi kröfu um að skattamálið biði úrlausnar dómstólsins um hæfi stefnda til að fjalla um málið.

Í öðru lagi verður ekki á það fallist með stefnanda að stefndi geti ekki litið óhlutdrægt á málavöxtu og er því hafnað að 103. gr. laga 75/1981 sbr. 7. tl. 36. gr. laga 85/1936 eigi við í máli þessu og því verði stefnda eigi vikið úr sæti.

Allar athafnir stefnda í málinu hafa verið með óhlutdrægum hætti og er ekkert fram komið sem bendir til annars en að stefndi hafi farið með málið eins og lög gera ráð fyrir. Málsmeðferð stefnda hefur verið með öllu málefnaleg, enda bendir stefnandi ekki á neitt er þýðingu hefur um málsmeðferð stefnda sem leitt getur til þess að hann geti ekki litið óhlutdrægt á málavöxtu. Málsástæðum stefnanda er hafnað og því mótmælt að stefndi hafi ekki gætt andmælaréttar stefnda. Sjónarmið stefnanda hafa fengið að komast að í málinu. Þrátt fyrir formgalla á málsmeðferð er ekkert sem bendir til að stefndi fái ekki litið óhlutdrægt á efnishlið málsins og bygg

afstöðu sína á framkomnum gögnum í málinu. Málsmeðferð stefnda hefur fremur verið með þeim hætti að tryggja efnislega rétta niðurstöðu.

Það fæst ekki staðfest að fyrri afskipti stefnda af málinu leiði til þess að hann þurfi að víkja sæti í því. Lög nr. 75/1981 gera beinlínis ráð fyrir því að skattstjórar taki upp mál sbr. t.d. 94. - 97. gr laganna og er málsmeðferð stefnda í samræmi við löginn.

Ef skilningur stefnanda réði þá yrði skattlagningarmeðferð skattstjóra almennt torvelduð, þar sem minnstu afskipti af máli gætu valdið vanhæfi hans. Jafnvel gæti skattaaðili vísitandi stofnað til vanhæfis skattstjóra til að tefja skattameðferð. Framangreint fær ekki staðist og er ekki í samræmi við skattalöggjöfina.

Þá skal bent á að skv. 105. gr. laga nr. 75/1981 hefur fjármálaráðuneytið eftirlit með því að skattstjórar ræki skyldur sínar. Ráðuneytið hefur þegar látið uppi þá afstöðu að stefnda beri ekki að víkja sæti og halda málinu áfram, sem sýnir að málsmeðferð stefnda hefur verið með eðlilegum hætti og lögum samkvæm.

Þá er enn fremur til þess að líta að mörg fordæmi eru fyrir því að Hæstiréttur Íslands vísi málum er héraðsdómarar hafa úrskurðað aftur í hérað til nýrrar meðferðar, oft til annarrar meðferðar en úrskurður héraðsdómara hefur hljóðað upp á. Þar fær dómari því mál til endurskoðunar sem hann hefur þegar kveðið upp úrskurð í. Ætla mætti eftir rökstuðningi stefnanda að það myndi valda því að héraðsdómari gæti ekki litið óhlutdrægt á mála-vöxtu og þyrfti því að víkja sæti í málinu, en í tilvikum sem þessum hefur Hæstiréttur ekki talið 7. tl. 36. gr. eml. slíkri meðferð til fyrirstöðu. Með hliðsjón af þessu á ákvæði 7. tl. 36. gr. þeim mun síður við í þessu máli.“

Álit dómsins.

Með úrskurði stefnda 19. júní 1987 skv. 99. gr. laga nr. 75, 1981 og kæru stefnanda á þeim úrskurði til ríkisskattaneftndar 16. júlí 1987 skv. 1. mgr. 100 gr. sömu laga var skattamál stefnanda eigi lengur til meðferðar hjá stefnda, eins og verið hafði er mál þetta var höfðað af hálfu stefnanda.

Þessi framvinda skattamálsins átti sér stað fyrir tilverknað beggja málsaðila.

Af hálfu málsaðila hefur ekki verið upplýst á hvaða stigi skattamálið er fyrir ríkisskattaneftnd.

Þar sem stefndi hefur skattamál stefnanda eigi lengur til meðferðar, og eins og dómkröfum stefnanda er varið, en þess er einvörðungu krafist að stefndi víki sæti, þykir öll lagaskilyrði skorta til að fjalla efnislega um kröfu stefnanda, þar sem slík niðurstaða fæli í sér álit um lögfræðileg efni, sem væri í andstöðu við 67. gr. laga nr. 85, 1936. Lögvarðir hagsmunir stefnanda á því að fá dóm um kröfu sína eru m.ö.o. eigi lengur til staðar.

Samkvæmt framanskráðu verður frávisunarkrafa stefnda tekin til greina. Eftir atvikum þykir rétt að hvor aðili beri sinn kostnað af málinu. Finnþogi H. Alexandersson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Máli þessu er vísað frá dómi.

Málskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 25. mars 1988.

Nr. 153/1987. **Örn Bragason**

(Skúli Pálsson hrl.)

gegn

Þrotabúi Hafskips hf.

(Viðar Már Matthíasson hrl.)

Vinnusamningur. Uppsagnarfrestur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma Guðmundur Skaftason hæstaréttardómari og Hjörtur Torfason settur hæstaréttardómari og Sigurður Líndal prófessor.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 13. maí 1987 að fengnu áfrýjunarleyfi 30. apríl s.á. samkvæmt b-lið 2. tölul. 1. mgr. 21. gr. laga nr. 75/1973, sbr. 3. mgr. 96. gr. laga nr. 3/1878. Hann krefst þess að honum verði greiddar úr Þrotabúi Hafskips hf. sem vangreidd forgangskrafa aðallega 237.883,00 krónur og til vara 165.270,00 krónur, en til þrautavara 101.415,00 krónur, í hverju tilviki að frádregnum 80.978,00 krónum. Hann krefst og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti. Eru efniskröfur hans hinar sömu og hafðar voru uppi í héraði að því frátöldu, að fallið er frá kröfu um greiðslu þóknunar vegna kröfulýsingar í Þrotabúið, 1.140,00 króna.